

Kilencedik fejezet: A posta és a távírda egyesítése a Kossuth Lajos utcában

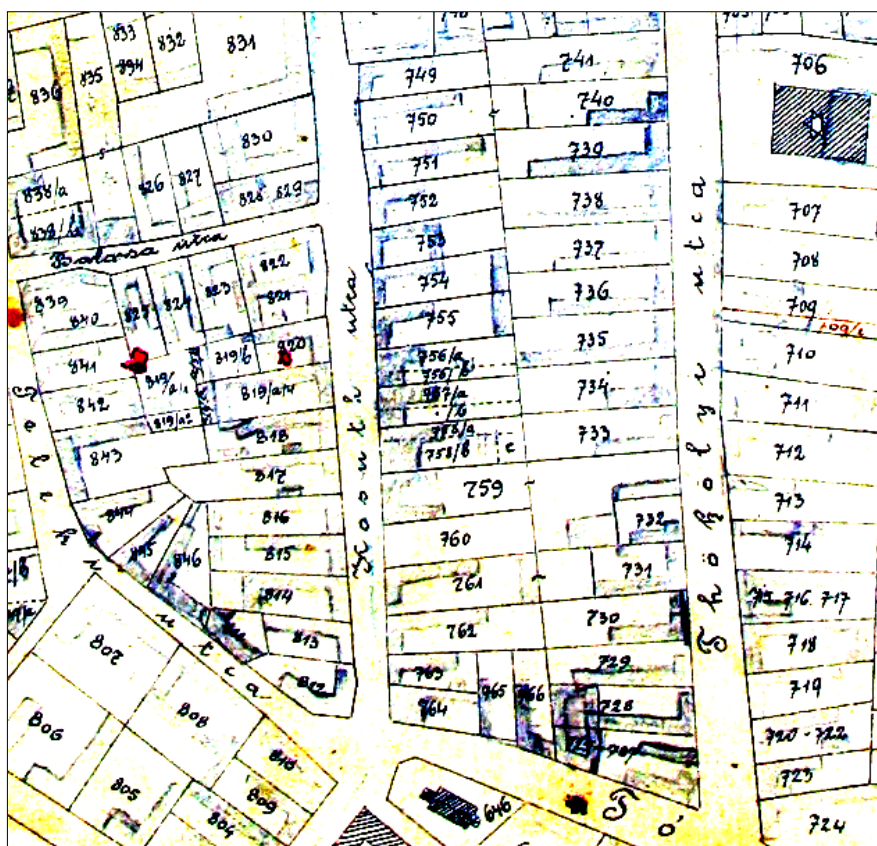
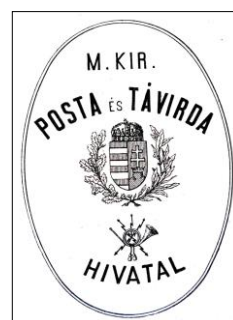
1867 óta a hivatalos közlöny magyar–német szöveggel jelent meg. Ez az akkori alkotmányunkkal semmiképpen össze nem egyeztethető rendszer 1887-ben megszűnt. Az 1887. szeptember 15-én kiadott Posta és Távírda Rendeletek Tára első száma már csak magyar szöveggel jelent meg. 1887-ben a távírdát egyesítették a postával. A korabeli újság ezt így közölte: *A b.gyarmati távírda a közlekedési miniszternek rendelete folytán, a helybeli postahivattalal összeköttetni rendeltetett, minegből a távírdahivatal ezetül a posta helyiségében lesz.*¹

A távírdának a Madách Imre utcában Szentiványi Gizella tulajdonossal 1891 tavaszáig volt bérleti szerződése, de az időt az összevonás miatt már nem tudta kitölteni, költöznie kellett.

A korabeli újság a megtörtént eseményről is tudósított: *A gyarmati távírda már nincs többé a Klapka-utcában, mert a postahivatalba helyeztetett át.*² A postahivatal helyét megerősíti az 1891-ben Losoncon megjelent Balassagyarmatot ábrázoló tervrajz, mely szerint a *Posta és táv.hiv. a Kossuth Lajos utcában található.* A Kossuth Lajos utcában volt az a hely, ahol már együtt működött a posta és a távírda hivatal.

Az épület címtáblának alakja ovális – magassága 85 cm, szélessége 57 cm, alapszíne fehér, a rajta lévő felirat fekete, s a jelvény postakürt villámmal – aransárga volt.

A távírda a Kossuth Lajos utca 756. helyrajzi számú,³ 574. számú házba, az akkori postahivatalba költözött. A legelső telekkönyvi bejegyzésnél három név olvasható: Georg Andorffy, Johann Róth és Móricz Kristóffy. 1871-ben a háznak új tulajdonosai a telekkönyvi jegyzőkönyv szerint: *Braidsver Alajos, Braidsver János, Braidsver József. Majd 1873. évben Arendorfer Josefa és Arendorfer György, özv.Braidschwert Antónia özvegyi jogának feljegyzése mellett.*

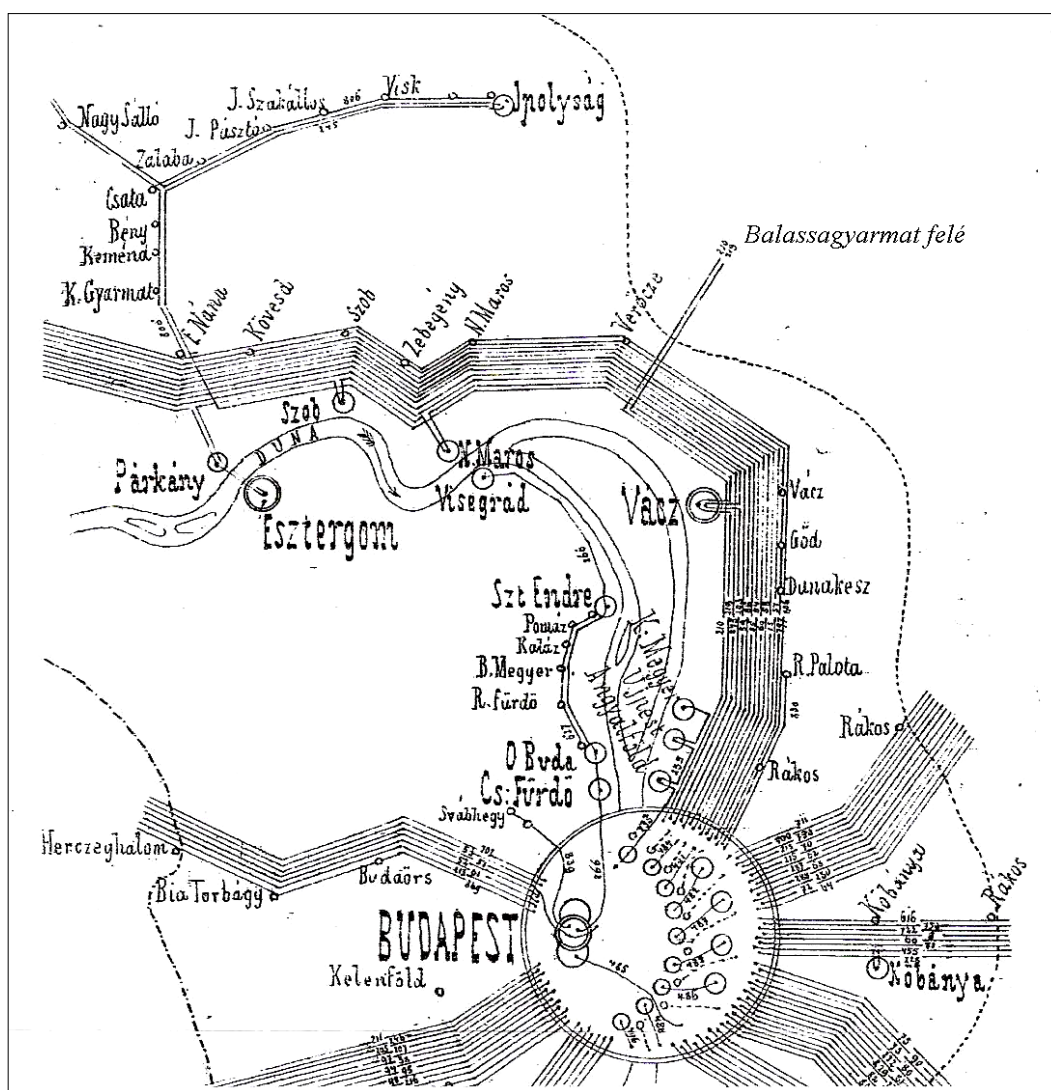
¹ Nógrádi Ellenzék, (továbbiakban NE), 1887. 4. szám

² NE, 1887. 7. szám (Klapka utca ma: Madách Imre utca.)

³ NML, tájékoztató térképrészlet 19. század végéről.

1877-ben városunk távírdája egy közbeeső távírda volt a Pest – Vác – BalassaGyarmat – Szécsény – Losonc – RimaSzombath – Tornalja – Rozsnyó – Szomolnok – Kassa, 218 számú távírvonalon. Ekkor már működött egy másik 215. számú, (városunkon csak keresztül haladó) távírvezeték is Pest – Losonc – Gács – Zólyom – Besztercebánya – Korithicza – Rózsahely – Rabka – Jordanov – Myslenice – Krakko viszonylatban.

1888-ban az akkori távírda építési kerület térképe szerint két távírvonalat látunk a verőcei elágazástól Balassagyarmat felé (dőlt betűs utólagos feliratozás). A 218. sz. és a 219. sz. távírvezeték Balassagyarmat felé Nógrád vármegyébe annak déli részén érkezett. Mindkét távírvezeték közvetlenül a Budapesti Távíró Hivatalból indult ki, a 218. sz. már csak Losoncig, míg a 219. sz. távírvonal Vác–Rétság–Balassagyarmat viszonylatban működött. (Rétságon nem volt önálló távírda, a távírt a postamester kezelte.) A Szob–Ipolytő között az 1860-as évek végén közút mellett épült távírvonal megszűnt. Az építési kerület alábbi térképe a Pest–Vác–Pozsony–Bécs távírvonalról Ipolytőre – a szomszédos vármegye székhelyére – Pestről induló és Esztergom–Nánánál leágazó vasútvonal mellett megépült távírvonalat jelöl.

Az 1880-as években már komoly elképzelések voltak a hazai távírvonalak fejlesztésével kapcsolatosan. Mindez köszönhető Intődy Adolf távíró építész–tervező szakmailag kiváló munkájának. Megtervezte az állami vezetékek számozását is: 1-50-ig I (első) rendű: külföldre átmenő, 50-200-ig II (másod) rendű: nevezetes pontokat összekötő, 201-450-ig III (harmad)

rendű: nem a legfontosabb helyeket összekötő, 451-500-ig IV (negyed) rendű: városok területén lévő helyi vezetékek. Az V (ötöd) rendű: ellenőrző, a vasúti, magán, a VI (hatod) rendű: időjelző, és a már ekkor megjelenő VII (heted) rendű telefon vezetékek nem kaptak számozást. Kijelölt még vasúti és közönséges beszélő, harangjelző, véd jelző, zárjelző, tűzjelző, vízjelző vezetékeket.

Már 1866-ban s a későbbi időkben is: *A távíróoszlopok fölállítása s városokban a sodronyok elhelyezése nem ritkán alkalmatlanságot okoz.* Később az épületek falába erősített ötágú laposvas és hatágú szögvas fali tartók jelentek meg a vezetékek tartására. Budapesten felszólalások történnek *a város bedrótozása* ellen.⁴ Városunk (ebben az időben a közigazgatási besorolás szerint nagyközség) utcáin is megjelentek a távíróoszlopok, *egyeses és meghajlított tartóvasakon* majd a *négységű keresztvasakon*, rajtuk a *porcelán elszigetelőekkel és vezetékekkel*. A következő években a város belterületén felállított távírda huzalokkal kapcsolatosan több panasz érkezhett. Nyoma van városunk levéltárában, hogy az előjáróság intézkedett a huzalok rendezése érdekében az illetékes Igazgatóságnál.⁵ A távíróvonalak egyre szaporodtak, a későbbi időkben – kiegészülve a telefonvonalakkal, végül az épületek tetőzetére kényszerültek.

A korabeli újság szerint árvíz vagy tűzvész esetén sokat számított a gyors segítségkérés. 1888 tavaszán, az Ipoly folyó áradásakor az árvízi védekezésnél [...] *csüttörtökön Ipolyságról távirati válasz érkezett alispánunk abbéli megkeresésére, hogy Kóvárnál a jég és víztorlódást előidéző akadályok lehetőleg megszüntessenek.*⁶ 1905-ben a földmívelésügyi m. kir. miniszter a távíró használatára utasítást ad: [...] *ott hol az árvíz a lakosságot veszélyezteti, a védekezés iránt felelősség terhe mellett a rendelkezésre álló eszközök felhasználása mellett azonnal intézkedjék, s hozzám az esetről-esetre távirati jelentést tegyenek.*⁷ Hadnagy Imre József⁸ A tűzjelző fejlődése a XX. század közepéig című művében olvassuk: [...] *a tűzőr a távíron egyezményes jelek továbbításával közölte a tűz helyét* [...]: a távíróvezeték a toronyórség távíró készülékét kötötte össze a tűzőrség távíró készülékével.⁹ 1889-ben a katolikus templom tornyába, mint toronyórségi helyiségbe biztonsági távíró huzal elhelyezését kérte a gyarmati Takarékpénztár igazgatósága saját intézeti épületéből, ezt a kérést a városi tanács tudomásul vette.¹⁰ Ez azt jelentette, hogy tűz esetén városunkban nemcsak a harangokat verték félre, hanem a távíróval a toronyórség azonnal riaszthatta a tűzőrséget, immár a tűz pontos helyének megjelölésével.

1888 őszén a balassagyarmati kir. Posta- és távírda hivatalban a vasárnapokra bevezetett hivatalos órákat az 1886-ban bevezetetthez képest le csökkentették, [...] *d. e 8 óra 30 perctől 9 óra 30 perig és d. u 3-4-ig állapították meg.*¹¹ Budapesten már június elsején életbe lépett az egységes zónaidő, s 16 perccel mindenki fiatalabb lett, adta hírül az újság 1892-ben. *Augusztus elsejétől az egész országban szintén egységes időszámítás lesz.* [...] *a kereskedelmi miniszter elrendelte, hogy a [...] posta- és távírhivatalok naponta a budapesti meteorológiai intézettől pontos jelzést kapjanak.*¹²

A távíró és távbeszélő hálózat nagymérvű gyarapodása révén, egyre több készülék és berendezés került a vezetékek végére. Biztosítani kellett a felszerelésre kerülő eszközök mindenkor üzembiztonságát. A távközlés újdonságainak figyelemmel kísérése és kipróbálása, a készülékek bevizsgálása céljából *1891-ben, Anglia után a világon másodikként, létrehozták a Posta Kísérleti Állomást, amely fejlesztési és kutatási bázist biztosított.*¹³

Az 1848–49-es szabadságharc alatt Kossuth Lajosnak nem állt módjában távíróvonalakat építtetni, tábori távírda vonalak csak az 1867-es kiegyezés után épülhettek: *...csak hadjáratok alkalmával és esetleg igen sürgős esetekben építtetnek. A tábori távírda katonailag van szervezve és annak anyaga a közös hadsereg tulajdonát képezi az rendelkezvén felette. A tábori távírda vonalak három félék: I. sorbeliek ...*

⁴ VU, 1866. 32. szám

⁵ NML, 1890. V. 41. 321. 6. o.

⁶ NLHH, 1888. 12. szám.

⁷ Nógrádmegyei Hivatalos Lapja, (továbbiakban NHL), 1905. február 2.

⁸ Hadnagy Imre József (1944-): ny. alezredes, egyetemi docens, PhD (hadtudomány).

⁹ Tűztoltó Múzeum évkönyve 7. Budapest, 2006. 35. o.

¹⁰ NML, 1889. V. 41. 6. 285. o.

¹¹ NLHH, 1888. 1. szám

¹² VU, 1892. 29. szám

¹³ Magyarország a XX. században IV. Szekszárd, 1996-2000.

csapatokat a főhadtest parancsnokságával kötik össze. ... 4 méter hosszú felső végükön 3 cm átmérővel bíró bambusz nádból készült rudak használtnak. Alsó végük meg van vasalva és szegezve, felső végükön szintén megvasalva egy kis egyenes tartóvassal vannak felszerelve, melyre ebonitból készült kis elszigetelő csavartatik. ... lyukakba helyeztetnek a bambusz rudak, melyekre már az előzőleg legombolyított 2 mm vörös réz buzal egyszerű rátekerítés által erősítetik fel. II. sorbeli ... főhadtest parancsnokságot összeköttetésbe hozni az alája rendelt tábori Intendatúrával...valamint az állandó távírda hálózattal. ... a rudak fenyőfából valók ... de nincsenek vasalva ... az elszigetelők pedig kautschukból készültek és erre helyeztetik egy kis üveg szigetelőfej, melyre azután a 2 mm vörös rézbuzal szintén reá csavaroztatik. ... hól nagyobb magasság szükséges két rúd köttetik külön e célra szolgáló vaskapcsokkal egymásra. III. sorbeli ... egyszerűen a tartalékot képezi ... egyfelől állandó anyagból állandó vonalakat – másfelől tábori anyagból tábori vonalakat is épít. Hegységeken át vagy éppen azokon felállítandó vezeték a hegyi távírda osztagok építik külön e célra felszerelt anyagból. Itt oszlopok nem használtnak hanem kizárólag földi kábelt, mely legombolyítva egyszerűen az útszéltre vagy hól a közlekedési út nem gátolja és kellő biztonságban van – fektetik. ... sorbeli osztály teljes felszerelése áll 4 tisztból 1 vonalór 2 altiszt 23 közvitéz, az utász ezredből 1 altiszt 11 közlegény, a szekeres csapatokból 1 hátszó 11 vonoló, 2 teljesen felszerelt állomás kocsi 1 anyag kocsiból melyen van 4 kilométer szabadvezeték 2 klm egy eres földkábel és 1.5 klm két eres földkábel. A hegyi osztály áll: 4 tisztból 1 vonalór 1 altiszt és 16 közvitéz, az utász ezredből 2 altiszt 24 közlegény, a szekeres csapatból 5 hátszó és 39 teherhordó ló. ... sorbeli osztályok naponként legalább 16 klm szabadvezeték, a hegyi osztályok pedig 24 klm kábelvezeték tartoznak létesíteni.¹⁴

A távíró készülék nemcsak a távírdán, hanem azon kívül is jó szolgálatot tett. Katonai szempontból a hadgyakorlat [1894] második napja több nagyon érdekes mozzanatot tüntetett fel. Ugyanis a hadgyakorlati terv szerint az ellenséget jelező 6-ik hadtest parancsnoka és vezérkara arról nem volt értesülve, mely időben és helyen kísérti meg a 4-ik hadtest, — vagyis a védelmi sereg — a Dunán való átkelést, mely körülmény kipróbálása a hadgyakorlatnak egyik legnehezebb feladata volt. Kovács altábornagy, mint a 6-ik hadtest parancsnoka, mindent elkövetett, hogy magának az ellenfél mozgulatairól biztos hírt szerezzen. Ebben a véletlen ritka s valóságos háborúban alig elképzelhető segítségére volt. Ugyanis a hadtesthez tartozó 13-ik huszárezred egy távíró Örsének sikerült távíró vonalát beleakasztani az állami távíró-drótba s így kihallgathatta azt a távíratváltást, mely a 4-ik hadtest egyik lovasdandára s a Dunán már átkelt csapatok közt folyt. Ezek nyomán Kovács altábornagy intézkedéseit jó előre megtette s csapatai készen fogadták Lobkovitz herczeg lovasdandárát.¹⁵

Később a távíró-telefon együtt működött. Az 1910-es években – a közös hadsereggel egyidejűleg – a magyar honvédségnél is megalakították a lovas távjelző járőröket. Ezredenként két távíró- és két távjelzőjárőrt terveztek létrehozni mozgósítás esetén. A távírójárőr 8, a távjelzőjárőr 7 főből állt. A távírók felszerelését – amelyhez két telefonállomás, az ellenséges vonalak lehallgatására használt jelfogó, a távíratozáshoz szükséges jeladó, a kopogó és 13,5 km hosszú vezeték tartozott – két ló vitte. A kép címe: *Távírók munkája az olasz fronton*.¹⁶ A távjelzőjárőrök az ezredtörzshöz tartoztak, optikai készülékkel voltak felszerelve, amelyet napfény vagy mesterséges fény segítségével üzemeltettek. Katonai távírász tartalék zászlósként szolgáltak a második világháborúban: Platthy Bertalan, Pap Jenő, Maklár László,

¹⁴ Intódy, 172-175. o.

¹⁵ VU, 1894. 38. szám

¹⁶ Érdekes Újság, 8. füzet, 4. kép. Révész és Bíró felvétele.

Poroszkay Ferenc, Újváry Lajos, Nagy Sándor, Venczel Lajos, Lelkes Vilmos, Czigány Imre, Kiss Antal, Rajts Ferenc, Hayden Frigyes, Kamody Miklós.¹⁷

Az 1890-es évek elején már többször fordul elő olyan nap, amikor igencsak megszorodott a távirda hivatalban a végzendő munka, mint erről a korabeli újságok tájékoztattak. Ilyen kiemelkedő időszak volt az 1894. év, amikor I. Ferenc József a hadgyakorlat idején látogatást tett a térségben. *A helybeli posta- és távirdahivatal Fercsek Gyula főtiszt főnöksége alatt a királynapok alatt is a legnagyobb előzékenységgel és példás pontossággal tett eleget a közönség igényeinek. A rendes viszonyok között az öt nap alatt. Melyen Ő Felsége bevonulása s hadgyakorlatok tartottak, mintegy 3000 sző lett volna a távirdán fel és leadva, most azonban 62000 szőt továbbítottak, miből magára a városra 30000 sző esett. Ha összehasonlítjuk, hogy a rendes körülmények között 1 fő, 1 tiszt, 4 segédtsízt, 3 altiszt, 4 szolgál közvetíti a forgalmat, a királynapok alatt a létszám csak 4 fő, 5 tiszt, 4 segédtsízt, 3 altiszt és 4 szolgálval szaporodva, a posta- és távirdaszemélyzet ember feletti munkát fejtett ki.*¹⁸

A távirdai szolgálatban lévők egyenruhát viseltek. A posta és távirdai altisztek és szolgák egyenruhája: *kabát, posztószubony, szövetzubbony, posztónadrág, szövetnadrág, mellény, posztóköpeny, posztófelöltő, sapka, nyakravaló, darócköpeny, munkáskabát.*¹⁹ 1896-ban elrendelt díszöltözet: *Világoskék posztókabát ujján és nyakán ezüst vitézkötéssel, hét pár koronás és kürtös érgombbal, hátul cakkos sliccel és három díszgombbal; sötétkék nadrág, mindkét oldalán vörös csíkkal; sötétkék csákó fekete műanyag simléderrel, koronás sapkarózsával.*²⁰

A távirda szolgálatban nevezetes a balassagyarmati ötgenerációs postás család, ez az országban egyedüli példa: Rónai (Ripcsó) János, Rónai István (fia), Rónai Ottó (unoka), Rónai Egon (dédunoka) és Rónai Viktor (ükunoka).

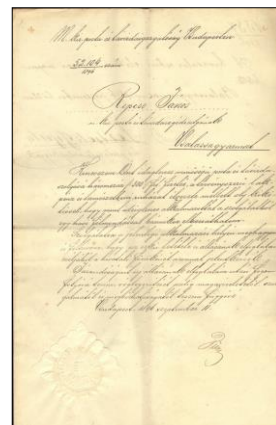
Rónai (Ripcsó) János kinevezés és előléptetési okiratai:²¹

M.kir. posta és távirdaigazgatóság

Budapest 52.104/1896 szám

Ripcsó János m.kir. posta és távirdasegédsszolgának
Balassagyarmat

Kinevezem Önt ideiglenes minőségű posta és távirdaszolgává háromszáz /:300:/ frt. Fizetés, a törvényszerű lakpénz és természetbeni ruházat élvezete mellett oly kikötéssel, hogy mint ideiglenes alkalmazottat a szolgálatból egy havi fölmondással bármikor elbocsáthatom. Szolgálatra a jelenlegi alkalmazási helyén meghagyom és felhívom, hogy az eskü letétele és állásának elfoglalása céljából a hivatali főnökénél azonnal jelentkezék. Járandóságait új állásának elfoglalása után fogom folyóvá tenni, véglegesítését pedig magaviseletétől, szorgalmától és megbízhatóságától teszem függővé. Budapest, 1896 szeptember 11. (aláírás)

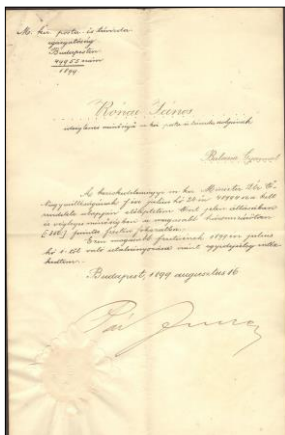
¹⁷ PÉ. 118. o.

¹⁸ NLHH, 1894. 40. szám

¹⁹ Postamúzeum, Budapest.

²⁰ PÉ. 2001. 30. o. Kisfaludi Júlia: Egyenruha- és textilgyűjtemény.

²¹ A család élettörténetét megismerhettük Dr. Rónai Ottóné Balassagyarmaton a Helytörténeti Gyűjteményben tartott előadásából. Az előadás után publikálásra felajánlott családi dokumentumok digitális példányaiért a szerző ezúton mond köszönetet.

M.kir. posta- és távírdaigazgatóság

Budapest 49955/1899. szám

Rónai János ideiglenes minőségű m.kir. posta és távírda szolgának

Balassa Gyarmat

A kereskedelemügyi m.kir. Minister Úr Ő Nagyméltóságának folyó évi július hó 24-én 48994 sz. a .kelt rendelete alapján előléptetem Önt jelen állásában és végleges minőségében a magasabb háromszázötven /:350:/ forintos fizetési fokozatba. Ezen magasabb fizetésének 1899 évi július hó 1-től való utalványozása iránt egyidejűleg intézkedtem. Budapest 1899 augusztus 16. (aláírás)

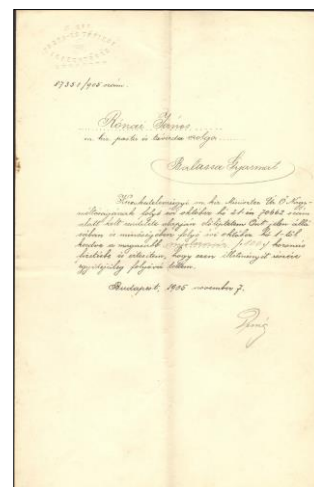
M.kir. posta és távírdaigazgatóság

Budapest 87351/905 szám.

Rónai János m.kir. posta és távírda szolga

Balassa Gyarmat

Kereskedelemügyi m.kir. Miniszter Ő Nagyméltóságának folyó évi október 21-én 70622 szám alatt kelt rendelete alapján előléptettem Önt jelen állásában és minőségében folyó évi október 1-től kezdve a magasabb nyolcszáz /:800:/ koronás fizetésbe és értesítem, hogy ezen illetményét részére egyidejűleg folyóvá tettem. Budapest, 1905 november 7. (aláírás)

Postai kitüntetés: A Kereskedelemügyi miniszter [...] a háború hosszú tartalma alatt mindvégig teljesített buzgó és eredményes szolgálataikért elismerését fejezte ki s a munkájuk méltánylásáért részükre 200-200 kor. jutalmat engedélyezett Ligeti György és Rónai János posta távíró altisztnak.²²

A járművel történő ellátás is megtörtént a távírdák fennállásának a kezdetétől. Michaus-féle kerékpárral szerelték fel nálunk is 1869-ben a vonalfelügyelőket, hogy a távírdavonalakat minél gyorsabban bejárassák, illetve a szakadásokat, levezetéseket megkereshessék. Tökéletesebb volt az 1885-ben forgalomba hozott Singer-féle kerékpár, mely már acélból készült s kerekei tömörgumiból voltak ellátva.²³

A postaaltisztek, szolgák és távíró munkások elméleti képzéséről is gondoskodtak. A távíróvonalfelügyelői szolgálatra az altiszteket és szolgákat Budapesten évenként 6 hónapig tartó tanfolyamon képezték ki. 1912 novemberében volt az első kezelő altiszti tanfolyam.²⁴

A vonalőrök a vármegyei közigazgatástól is támogatást kaptak: ...közigazgatási bizottság ... utasítása a közigazgatási közegeknek és községeknek, hogy a vonalőröket a távírdavonalak és huzalok felügyeletében, névszerint az elszigetelők, oszlopok és huzalok rombolása megakadályozásában támogassák.²⁵

A távírda állomáson egyre szaporodtak a feladatok, amelyek ellátására egyre magasabb képzettségre volt szükség. A távírdai alkalmazásnak a kezdeti időktől szigorú feltételei voltak, kezdőknél és a szerződött mellékállomás-vezetőknél: kezelői vizsga, a fel nem esketett gyakornokoknál; érettségi, esküt tetteknek tisztai vizsga főtiszteknél főtiszti szigorlat. Mindegyiknél a magyaron kívül a német vagy horvát nyelv tudása volt szükséges. A három hónapos távírda tisztai tanfolyamot Budapesten, a hathetes távírda kezelői tanfolyamot Kassán tartották. 1870-ben

²² Nógrádi Hírlap (továbbiakban: NH), 1917. 24. szám

²³ Hencz, 72. o.

²⁴ Hennyey, 206. o.

²⁵ Grünwald Béla: A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve. Budapest, 1889. 159. o. Bártfai Grünwald Béla Ferenc József (1839–1891): politikus, publicista, történész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

72 nő tett sikeres vizsgát az első női távírda-tanfolyamon. Az 1880-as években, a távíró hálózat folytonos terjedése, a gépek és az egyéb műszaki berendezések fejlődésének gyors haladása a távíró igazgatást arra készítette, hogy távíró építész-tervezőkből mérnöki kvalifikációval bíró távíró műszaki kart teremtsen. 1888-ban a közlekedésügyi minisztérium a M. kir. Posta és Távírda Tisztképző Tanfolyam felállítását rendelte el. A posta és távírda szaktanfolyam a következő év őszén városunkban is elindult.²⁶

A feladat igen nehéz volt, mert hiszen jórészt még tapasztalatlan tanári karral s mondhatni, segédeszközök nélkül kellett dologhoz fogni, mindazonáltal minden akadály legyőzése után sikerült annyira jutni, hogy ma már, [...] a legelső helyek egyikét foglalják el az európai hasonló intézmények között. A tanfolyam berendezése mintaszerű. Külön e célra emelt épületben tágas tantermekkel, kiváló természettani és vegytani laboratóriummal s érdekes könyvtárral rendelkezik. A tanári kar, melyben a szakembereken kívül néhány egyetemi tanár is működik, a szakirodalom tudományos művelésének vetette meg alapját, és az egyes szakokból több évi gyakorlati tanítás után tankönyveket szerkesztett. A magyar posta és távírda szolgálat magas színvonalát jórészt annak köszönheti, hogy a fiatalok ebben az intézetben nyerték kiképzését. Hogy pedig az intézmény ennyire fejlődhetett, abban is nagy érdeme van Vörös Lászlónak, aki mindig fenntartotta volt tanártársaival az érintkezést, még később is, midőn maga már nem működött személyesen közre a tanításnál.²⁷

A tanári kar egy hajókiránduláson.²⁸

Fontos tisztséget látott el a távíró hálózat építésében a távíró építész-tervező. Korabeli kézírásos dokumentumok alapján megismerhetjük tevékenységét: *Az építés megkezdése előtt az építész teendője közé tartozik: a készületében szükséges új építési, átalakítási, áthelyezési, hozzáfeszítési, lebontási és általános vonaljavítási építkezésekhez megkívántató anyag és munka és költségelőirányzatokat, helyzetrajzokat, szerkesztéseket előre elkészíteni és azt előttes igazgatóságnak beterjeszteni.*

Minden építésnek előirányzata következőleg állittatik össze:

1./ Egy pontos helyrajz készítendő, melyen a vonalak hossza iránya és a bekapcsolandó állomások pontosan fellegyenek tüntetve. 2./ Egy nyomjelzés esetleg bizottsági jegyzőkönyv, melyben az építendő vagy áthelyezendő vezeték irány nyoma meg van állapítva.

²⁶ NLHH, 1888. 40. szám

²⁷ VU, 1898. 30. szám

²⁸ VU, 1898. 30. szám, Fotó: Baló Géza

3./ Az építési elemzés, melybe n az építés célja és szükséges volta indokoltatik nem különben a beépítendő anyag, minősége és a felállítandó támszerkezetek alakja és az építés mi módon való kivitelére vonatkozó utasítások is előadandók az az röviden egy építési program állítandó fel.

4./ Az anyag kimutatás, melyben az egész építéshez szükséges anyag részletesen és szakaszonként sorolandó fel. Alapul egy klmeter hosszhhoz szükséges anyag vétetik, úgymint 20 oszlop, 20 tartóvas, 20 elszigetelő, 155 kg 5 mm (vagy 12 kg 4.5 mm, 55 kg 3 mm, 25 kg 2 mm vas vagy acélhuzal) 2.5 kg 2 mm kötőhuzal, 0.1 kg forrasztóó, 2 támfá és 3 huzalkötél.

5./ A munka kimutatás, melyben minden végrehajtandó munka szakaszonként és részletesen sorolandó fel.

6./ A költségvetés, mely 5 fejezetre oszlik. I. Anyag. II. Szerszámok és segédeszközök. III. Fuvarberek. (Országúton és vasúton valamint víziúton való szállítási díjak, oszlop fel és lerakási díja, részletes szétosztásra vonatkozó díjak, hídvám díjak, melyek azonban csak némely helyen fizettetik.) Az államtávírda anyagok általában vámmentesek. IV. Munkaberek. V. és VI. A kezelés és felügyeleti költségek.

A fennebbi hat pont alatt felsorolt hat művelet képezi az építésnek az előirányzatát.

Az építési színhelyen a munka megkezdése előtt az építész mindenek előtt a gazdasági hivatal által kiszolgáltatott anyagot kiváltja és minőségileg megvizsgálja s a talált hiányokat azonnal bejelenti. A szükséges munkás csapatot szervezi és a munkát legegyszerűbben beosztja és midőn mindezt elvégezte a munkát megkezd, annak megkezdése napját igazgatóságának táviratilag bejelenti.

Teendők az építés folyama alatt.

1./ Az építési napló vezetése. Ebben mint első tétel a munka megkezdésének napja szerepel, és aztán napról napra vezetendő. Bejegyzendő a munka színhelye, a munkások száma, az általuk végzett munka minősége és mennyisége, az időjárás és talajviszonyok, a területbe illetve az építés helyszínén szétosztott anyag elhelyezési helye, nem különben minden bevétel és kiadás, valamint az építész által végzett munka és vázlata.

Az építész fő teendője a munkákat kijelölni és igazgatni, a szükséges anyag utánszállításáról gondoskodni, mely célból olyan működési alaphelyet választ magának, melyből az egész építési színhelyet uralhatja és az érkező anyagot raktározhatja és könnyen a szükséges helyre szállíthatja.

2./ Így folyik a munka egy álló hétig. A hetedik napon megszerkesztett a vonalór vagy csapatvezető által a fizetési jegyzéket, melynek alapján a munkásokat kifizeti.

3./ A fizetési jegyzék alapján megszerkeszti az építész heti jelentést, melybe az egész héten végzett munka és készpénz kiadás bejegyeztetik. Ezen heti jelentés a következő napon posta útján az előzetes igazgatósághoz küldendő.

4./ A negyedik hét végén az építész megszerkeszti az 1.ő pénzszámadást, melyben mind a felvett készpénz előlegeket mind pedig a kiadásokat kellően okmányolva elszámolja és a pénzmaradékot a következő négyheti 2dik pénzszámadásba átteszi. A pénzszámadás szintén posta útján az előzetes igazgatósághoz küldendő be.

5./ Ha általános vonaljavítás végeztek, akkor a pénzszámadáshoz még egy munka különbségi kimutatás is csatolandó. A többi építésnél ezen kimutatás nem szerkesztetik.

A fennebbi 3. 4. 5. pont alatt felsorolt beadványok mindig ismétlődnek addig míg az építés befejezve nincsen.

Teendők az építés befejezése után.

Az építés befejezése után 14 nap alatt az építésre vonatkozó számadási zárműveletet tartozik az építész bemutatni illetve felterjeszteni. Ezen számadási zárművelet áll: a zárszámadás, anyag számadás, építési napló lezárva, sommás építési jelentés, vonalleltárak, esetleg oszloplajstrom és a vasutak vagy idegenek részére épített és végzett munkákról szóló költség számlákból.

Az építés után fennmaradt anyag kivére az oszlopokat és kereszfákat melyek az illető vonalór számadásához adandók a gazdasági hivatalnak egy minősítési kimutatás kíséretében küldendő be. A minősítési kimutatás két példányban állítandó ki és az egyik a számadáshoz csatolandó. A jó minőségű anyag és szerszám kisebb mennyiségben a fiókraktárnak is beszállítható. A fennmaradt készpénz és az elárverezés útján befolyt összeg legfeljebb 8 nap alatt a központi illetve igazgatósági pénztárba nyugta és ellennyugta mellett. Hasonlóképpen az anyag kivitele és leszállítása mindenkor anyag nyugta és anyag ellennyugta váltás mellett történik.

A számadási zárművet az igazgatóságnak jelentés kíséretében mutattatik be, az igazgatóság érvényesítés végett a miniszterhez küldi fel.

Minden építés végrehajtására az építész külön megbízó rendeletet kap a mely érvénytelenné válik mihelyt ezen építésre vonatkozó számadási zárműveletek a Miniszter által érvényesítették.

Az építész további teendőire nézve az 1883 évben megjelent távírdai szabályrendeletek gyűjteményben foglalt a 428 tól 528 ig terjedő műszaki rész ad bővebb felvilágosítást.²⁹

1894-ben, amikor a Nógrád megyei Pilisen megkezdte működését a Palócföld első távírdája,³⁰ Magyarországon már kiváló szakembergárda végezte a távíróvonalak építését, a távíró technika fejlesztését. Nemzetközileg is elismert eredményeket értek el. Ez megmutatkozott abban, hogy a nemzetközi távíró konferenciát Budapestre hívták össze. 1896-ban az országos, sőt a világ minden részét érintő nevezetes esemény volt, olyan fényesre sikerült, hogy a világ minden tájáról idesereglett résztvevők a legjobb benyomással és a magyarság iránti élénk rokonszenvvel távoztak. *A Budapesten tanácskozó nemzetközi távíró-konferenciára magyar gazdáinak gondoskodása élvezetes napot szerzett múlt vasárnap a konferencia tagjainak. Elvitték őket Kecskemétre, s bemutatták nekik a magyar népiéletet, s a vendégek ugyancsak jól mulattak. [...] bizonyára csak növelni fogja azokat a kedves emlékeket, melyekkel a konferencia tagjai Budapestről távozni fognak. A vendégek vasárnap július 12-ikén reggel hét órakor indultak külön vonaton a nyugati pályaudvarból. A társaság tagjai között ott voltak: a német, orosz, spanyol, portugál, japán, osztrák, görög, dán, norvég, angol, németalföldi, francia, török, tuniszi, olasz, szerb, brit indiai küldöttek és még többen. A kereskedelmi minisztériumot Vörös László államtitkár képviselte a konferencia elnökével Szalay Péter elnökgazdával együtt, a kikkel részt vettek a kiránduláson Csöke Ferencz, Schrimpf osztálytanácsosok Náray titkár, stb. A magyar államvasutakat Ludvig elnökgazdát képviselte. Kecskeméten az indóház előtt előkelő közönség gyűlt össze, s a törvényhatóság nevében Fekete István helyettes-polgármester meleg szavakban üdvözölte a vendégeket, mire Vörös László államtitkár válaszolt. Az éljenzések elhangzása után kocsikra szállt a társaság és bevonult a kaszinó helyiségébe, hol pompás villásreggeli mellett töltött egy órát. A forgalomnak még át nem adott kecskémét—tiszta-ughi helyi érdekű vasúton, kivételképen a kereskedelmi miniszter megengedvén a különvonal indítását, 1 és fél óra alatt érkezett meg a társaság-a szikeralpári állomásra, honnan gyalog vonult az ünnepély helyére, melyet Darányi Ferencz rendezett el. Óriási bográcsokban párolgott a halpaprikás, a pörkölt hús, és a vendégek nagy érdeklődéssel szemlélték meg az igazi magyar konyhát annak szakácsait. A folytonosan élénk hangulatú ebéd alatt számos felkészítő hangzott el. Ebéd alatt jöttek a bandériumok a környéki pusztákról, később pedig megjött az alpári bandérium, melynek vezetője, Mihálovics jegyző, lóhátról francia nyelven üdvözölte a társaságot. Erre Vörös László államtitkár válaszolt, lelkes szavakban tolmácsolva a társaság köszönetét, majd Fritsch német megbízott szólott a külföldiek nevében, meleg hangon a magyarok hazájáról. Ezután érdekesebbnél érdekesebb jelenetek fejlődtek ki a vendégek előtt. Gyönyörű volt az alpári bandérium a hatökrös aratószekérrel, melyen piros csizmás, pruszlíkos lányok énekeltek szebbnél-szebb nótákat. Berkes muzsikája, majd pedig az alpári banda nótái mellett megkezdődött a táncz, melyre a külföldiek is kedvet kaptak s a társaság csak nehezen vált meg hat órakor a kellemes helytől. Kecskemét vendégszerető közönsége, a törvényhatóság képviselői mindent elkövettek, hogy a vendégek jól érezzék magukat e kirándulás alatt.³¹*

²⁹ Intődy, 179-194. o.

³⁰ Postamúzeum, Hollókő, fali tabló.

³¹ VU, 1896. 29. szám